

KLIC TRIGLAVA

Iz vsebine:

- SVOBODA PREPRIČANJA
- KAKANJSKA TRAGEDIJA
- KAKO USPEVA REFORMA?
- EDEN IN TRST
- CROATIA PRESS : KLIC TRIGLAVA

317

OKTOBER 1965

LONDON, 2. OKTOBRA 1965.

LETO XVIII. ŠTEV. 317.

SVOBODA

'Ljudem - ne rečem - so dane pravice. In taka nedotakljiva človekova pravica je, slediti svoji vesti, pod pogojem, da pri tem ne krši javnega miru in ne krni pravic drugih. To je vsa argumentacija deklaracije o verski svobodi,' kot jo je z velikansko večino 1997 glasov proti 224 izglasoval vatikanski koncil.

Prednje besede westminsterskega nadškofa kardinala Heenana so dobile dopolnilo v praškem nadškofu kardinalu Beranu, ki je kot eden največjih svedokov preganjanja - po Nemcih in po komunistih - branil svobodovesti slehernega človeka.

Nikdar doslej v vsej človeški zgodovini ni bil človek toliko preganjan zaradi svojega prepričanja kot zadnjih trideset, štirideset let, - in nikdar prej ni človekova vest nudila takemu preganjanju močnejšega odpora.

Na to vest in človekove pravice so nekako istočasno s Koncilom opozarjali v poslednjem pastirskem pismu tudi jugoslovanski škofje, ki so se pri tem sklicevali na pozitivne državne zakone in na ustavo. "Zavedajte se svojih pravic," so govorili vernikom. "Nikogar nočemo žaliti - toda tudi mi nočemo biti od nikogar žaljeni!"

Ko se je tako svetovni kot jugoslovanski katoliški episkopat izrekel za svobodo človekovega prepričanja, in s tem očitno odklonil večkrat prakticirano navado, da je katoliška Cerkev zahtevala pravico vesti le, kadar je bila v manjšini, dočim je v primeru lastne večine ni priznavala vedno drugim, se je implicite postavil na čelo duhovnega odpora proti poskusom kakršnegakoli indoktriniranja - proti človekovi vesti, proti človekovi svobodni volji.

Toda če človekova vest velja kot vodilo in sodilo v religioznih zadevah, potem je njen pomen tem večji, kadar gre za odločitve svetne narave. To pomeni, da človeku in bona fide ni mogoče krniti pravice, da se odloča na pr. politično in izbira zase tako pot, ki mu je njegova vest ne očita. To dalje pomeni, da ne more biti nad človekovo vestjo - v mejah, ki amo jih uvodoma navajali iz govora westminsterskega nadškofa, - nobena cerkvena ali svetna institucija, ki bi smela klicati človeka na odgovor zaradi njegovega prepričanja; da potem tudi nihče ne sme obsojati človeka zaradi njegovega političnega prepričanja in mu krasti njegovo dobro ime ali odrekati pošten namen, ker se sicer z njim ne strinja.

V slovenski in jugoslovanski emigraciji je vsega tega še vedno na pretek in

pogosto se še najdejo ljudje, ki so več kot voljni izrekati vsa mogoča izobčenja. V takem ozračju je kajpak vsakršno resno in plodno politično delo nemogoče.

Kakanj

Nesreče se dogajajo po vsem svetu. Tudi kakanjska, kjer je 7. junija eksplozija ubila 128 rudarjev, bi bila le nesrečno naključje, ki bi terjalo le sočustvovanje in ne ogorčenja, če ne bi bila še ena v stopnjujočem se zaporedju rudniških nesreč v Jugoslaviji. Žalne seje, žalne brzojavke, žalni govori in vse komemoracije, katerih je pri vsaki jugoslovanski nesreči na pretek, ne pomagajo prav nič, da bi mrtve rudarje obudile k življenju ali da bi še žive ohranile pri življenju.

Ne zdi se primerno, da moramo iz takozvane kapitalistične dežele svetovati ljudem v socialistični, kjer naj bi ne bilo izkoriščanja človeka po človeku, kakor deklamirajo na vsakem vogalu. Če jim je skrb za človeka res pri srcu, naj bi javno preiskali vzroke te nesreče in vseh podobnih nesreč. Javno in nepristransko naj poiščejo krivdo in naj potem javno povedo, kaj bodo storili, da do podobne nesreče ne bo več prišlo. Potem bodo rudarji lahko spet z zaupanjem šli v jamo.

Toda tega v Jugoslaviji doslej ni bilo; nesreča kajpak nikdar ne počiva, dasi je v drugih socialističnih deželah niti ne priznajo, ampak jih enostavno zamolče. V Jugoslaviji vsaj poročajo o nesrečah. Toda še en korak je potreben pri obrambi človekovega življenja. Iz nesreče se je treba naučiti, da se ji lahko izogneš v bodoče.

To ne velja le za rudniške nesreče. Velja tudi za železniške in vse druge, ki prizadenejo veliko ljudi. Pri vseh je potrebna javna in nepristranska preiskava, da bi poiskali prave vzroke in jih v bodoče odstranili. V Jugoslaviji pa navadno poiščejo kakega ubogega reveža, ki se ne more braniti, in mu naprtijo krivdo. Za železniško nesrečo pri Jajincih, kjer je bilo nad sto mrtvih, je šel v zapor železničar, ki je bil 24 ur v službi. Niso pa šli v zapor tisti, ki so ga postavili na tako dolgo službo; niso šli v zapor tisti, ki so ga prisilili v tako službo. Če to ni izkoriščanje človeka po človeku, kaj je?

Že julija je naš domovinski sodelavec poročal, da so jugoslovanske oblasti in camera ugotovile, da je nesrečo eksplozije metana povzročila prižgana vžigalica, a da te ugotovitve jugoslovanske oblasti niso objavile. Pri tem se je skliceval na zanesljiv vir, ki ga kajpak ni smel odkriti. Pozneje so jugoslovanske oblasti objavile, da je bilo lahko več vzrokov nesreče, med katere so šteli tudi vžigalico. Toda polna resnica vendar le ni prišla na dan. Zakaj ne? Mar je 128 človeških življenj in vsaj kakih 300 sirot manj vredno kot pa kazenski progon kakega rudniškega upravitelja, ki ni poskrbel, da bi bile vse varnostne mere na višku? UREDNIŠTVO

ALI ste kdaj mislili na to, da bi sodelovali pri 'Klicu Triglava'?
Vsaj v PISMIH UREDNIKU lahko vedno izrazite svoje mnenje!

OB ZAČETKU GOSPODARSKE REFORME

Od gospodarskega sodelavca

Gospodarske reforma ima predvsem dva namena: 1) onemogočiti, da bi Jugoslavija živela preko svojih razmer na račun vedno večje zadolžitve tujini, in 2) prenesti proizvodna sredstva iz panog s preveliko produkcijo v sorazmerju s povpraševanjem - v panoge s premajhno. Nujna posledica prvega je znižanje življenjskega standarda v meje jugoslovanske proizvodnosti; drugega pa, odpuščanje delovne sile iz podjetij, ki so bila ustanovljena v nasprotju z gospodarskim računom. Ta druga posledica dobiva še toliko hujši obseg, ker niso bile investicije samo napačno usmerjene, ampak je bila pogosto tudi izbrana tehnika s prevelikim poudarkom na kapital, tako da je bil vsaj del zaposlenosti fiktiven. Vzgon cen ki se je pokazal po reformi, nima posredne zveze z njo samo; nasprotno, reforma ima ravno namen doseči večjo produktivnost, kar pomeni - vsaj na daljšo dobo - zvišanje realnih plač, t.j. znižanje cen v sorazmerju z nominalnimi plačami. Toda komunistična gospodarska politika, utemeljena na napačnih naukih marksizma-leninizma, je načrtno skušala usmeriti investicije tja, kjer niso bile potrebne, med drugim tudi s tem, da je umetno vzdrževala prenizke cene surovin, poljedelskih pridelkov in uslug, kar je sedaj treba popraviti. Ker pa ni mogoče ali je vsaj težko znižati cene doslej pospeševane proizvodnje, je treba prilagoditi cene doslej zapostavljene proizvodnje z zvišanjem, kar ima za posledico splošen dvig nivoja cen. Ta dvig je še pospešila inflacija, t.j. povečevanje količine denarja v obtoku - v našem primeru zaradi financiranja nepotrebne proizvodnje in graditve nepotrebnih kapacitet. K eksploziji cen je prispevalo tudi to da je bila inflacija nekaj časa z zamrznitvijo cen zavezana in je ob sprostitvi eksplodirala.

Znižanje standarda, povečanje nezaposlenosti in vzgon cen so neprijetne reči ki jih prebivalstvo nikjer ne sprejme z navdušenjem. V Jugoslaviji je položaj še težavnejši, ker je struktura gospodarstva zaradi gospodarskih nesmislov, ki so jih komunisti skušali uveljaviti preteklih 20 let, popolnoma zavožena. Ni čuda da se proti novi politiki čujejo protesti, toda zavedati se moramo, da mora biti za hudo bolezen zdravilo radikalno, kolikor hočemo postaviti razvoj na zdravo podlago. Nemogoče je, da bi še dalje živeli na račun tujine, ki ji Jugoslavija že tako in tako dolguje kako polovico letne proizvodnje, tako da ne zmore več obresti in letnih odplačil za zunanje dolgove. Niti ne gre, da bi še nadalje ohranjali videz polne zaposlenosti s tem, da proizvajamo dobrine, ki nikomur niso potrebne, kolikor je temu sploh še mogoče reči "dobrina", in s tem, da silimo podjetja, plačevati več delavcev, kot jih potrebujejo. Predvsem pa se moramo zavedati da težave niso posledice reforme in uvajanja svobodnejšega tržišča temveč je reforma le pokazala napake, ki so bile storjene v času "zavestnega usmerjanja in "planiranja".

Kritike, ki jih je v Jugoslaviji slišati, so raznih vrst. Predvsem imamo elementarne izbruhe jeze preprostih ljudi, ki imajo sedaj občutek, da so jih dvajset let vlekli za nos. Delavci so na večih krajih stavkali, izobešali sramotilne napise (celo "Heil Hitler") in protestirali na druge načine proti druginji in odpuščanju ter drugim težavam. Drugi se branijo iti nazaj na kmete, češ, če so me

komunistični miličniki odgnali s kmetije, naj me še ženejo nazaj. V krogih partije sega nerazpoloženje v najvišje vrste sekretarjev, ki negodujejo proti poskusom vodstva, da bi olajšalo brezposelnost s pošiljanjem delavcev v tujino, kot proti "prodajanju v suženjstvo"; in proti poskusom, racionalizirati proizvodnjo s pritegnitvijo tujih, seveda kapitalističnih firm k sodelovanju, kot proti "novi eksploataciji". Seveda je težko požreti take poskuse, potem ko so komunistični voditelji sami leta in leta grmeli proti takim metodam, toda če je položaj danes slabši, kot je bil kdaj, so tega krivi marksistično-leninistični nesmisli. Na drugem kraju lestvice so kritiki, ki menijo, da komunistična reforma sploh ni mišljena resno, ampak je le pesek v oči tujcem. Sploh je razširjeno mnenje, da je do reforme prišlo le pod pritiskom tujine, o čemer pa smemo močno dvomiti, na pr. spričo letošnjega poročila OECD o SFRJ, ki nekatere glavne elemente odsvetuje.

Komunistični voditelji sami s svojo brezobzirnostjo in domišljavostjo otežujejo uspeh reforme. Medtem ko pričakujejo od prebivalstva, da si zategne pasove, so komunistični voditelji tik pred reformo uvozili zase celo vrsto novih avtomobilov in si dali izplačati po 1.5 milijonov "premostitvenih kreditov". Tito se še vedno vozi ob obali z "Galebom", namesto da bi potoval v svojem novem Mercedesu, ki bi bil kljub vsemu vdelanemu luksuzu še vedno cenejši. Medtem ko gredo ogromne vsote za konserviranje ustavljenih javnih del - včasih komaj kaj manjše kot bi stalo dokončanje - komunistični voditelji od njih kupujejo za bagatelno ceno stavbeni material, da dokončujejo svoje week-ende in vile. Ko so se partijski sekretarji proti temu pritožili pri Šentjurčevi, jih je ta nagnala: "Vendar ne pričakujete, da ne bo nobene razlike med nami in lumpenproletariatom." Posledica je popolna demoralizacija - ljudje pravijo: "Odslej bosta v Jugoslaviji še bolj jasna dva razreda, med katerima bo ogromen prepad. Jaz se bom potrudil, da bom med tistimi, ki se jim bo godilo dobro." Celo pravoverni marksisti menijo, da je v preteklosti vladala "zemljiška renta" in "kapitalna renta", pod t.i. "socializmom" ima pa izkoriščanje obliko "položajne rente".

"DINAMIKA RAZVOJA"

Komunistični voditelji reagirajo na kritiko in obtožbe izmenoma s koncesijami in pritiskom. Ko so se po reformi začele kazati posledice preteklih grehov, so skušali zabrisati simptome s tem, da so na pr. začeli vlačiti pred sodišča podjetja, ki so morala zvišati cene, da bi krila svoje stroške. Nato je ta borba z mlini na veter čez noč prenehala. Širili so se glasovi, da so znižanje cen zahtevali iz inozemstva. To je seveda neverjetno, ker umetno zniževanje lahko samo poslabša položaj, medtem ko v več ali manj svobodnem tržnem gospodarstvu mirno lahko pustimo, da se cene same gibajo. Dalje so skušali komunistični voditelji, na pr. Kraiger, spet govoriti o tem, da ne gre za nobene napake ampak le za "dinamiko razvoja", dasi so že prej sami priznali, da je položaj težak zaradi preteklih zmot. Odgovor na to je mnenje, da je narobe, če reformo izvaja jo tisti, ki so "doslej že petkrat vse polomili". Ba je je nekaj takega dejal celo Bakarić na televiziji, nakar je izginil iz prometa - vsaj tako pravijo. Tito je čuval svoj prestiž s tem, da se je držal v rezervi, to se pravi, da je prepuščal govorjenje o reformi Kraigerju in drugim nekaj nižjim funkcionarjem. Menda mu to silno zamerijo, pravijo pa tudi, da ima zaradi svoje okolice vedno manj stika z dejanskim dogajanjem. Končno se komunisti zatekajo tudi že k svojemu stare-

mu orožju: grožnjam s terorjem. Ko so protesti razočarancev le postali preglasni, so začeli raznašati glasove, da na Hrvaškem že pripravljajo koncentracijska taborišča. Iz Slovenije so baje poslali miličnike na Hrvaško zatirat demonstracije. Tomšičeva je zagrozila študentom, da jim bodo že pokazali, če pride do nove "afere Perspektiv". Sploh je teroristični aparat v glavnem še intakten, dasi sedaj dokaj let ni bil v ospredju. Menda tudi še vedno rekrutira dosti mladih ljudi z vabo privilegiranega življenja, dasi je sicer mladina nasprotna ali cinična. Čeprav je baje še na razpolago sila za fizični teror, pravijo, da so komunistični voditelji izgubili avtoriteto in nihče ničesar več ne verjame ne njim ne njihove-
mu nauku.

NI ZAUPANJA V OBLAST

V prejšnjih člankih sem omenil, da bi za uspeh reforme komunisti morali sprostiti omejitve zasebnemu kmetijstvu in obrtništvu in sprejeti sodelovanje - tehnično in komercialno - s tujimi velikimi podjetji. Nesreča je v tem, da jim le malokdo zaupa: tudi če bi do sprostitve prišlo, bi kmetje in obrtniki pričakovali, da jim bodo čez leto in dan spet skočili za vrat. Vedno bolj se širi mnenje, da napaka ni v posameznih ukrepih marveč v sistemu in ljudeh. Kako morejo tisti, ki so pred leti preganjali "kulake", sedaj pospeševati svobodno kmetijstvo....!! Kot bi hoteli potrditi ljudi v nezaupanju, so spet storili ukrep proti obrtništvu. Medtem ko "družbena" podjetja plačajo davek na promet le na končne izdelke, privatni obrtniki ta davek plačajo najprej na surovine, nato pa še na končne izdelke. Pri tem je del obrti že tako v krizi: velik del obrti opravlja manjša dela v stavbarstvu, za katera državna podjetja niso sposobna. Gradbeniška dela so bila v veliki meri povezana z investicijami, od katerih je šlo 80% za stavbe (v USA samo 25%), tako da so sedaj tudi ti obrtniki v težavah. Te težave bi brez dvoma premagali, če ne bi spet pritiskali nanje z davki, če bi lahko razvili iniciativo in bi se na pr. lotili gradnje prepotrebnih stanovanj. Sploh pa so komunisti ubili ne samo zaupanje in iniciativo, marveč vsako voljo do dela. Zadnjič je neki obiskovalec iz Jugoslavije dejal: "Res so plače nizke, toda tako malo, kot mi delamo, sploh ne morejo plačati."

Po zamisli je gospodarska reforma v Jugoslaviji podobna reformi l. 1948 v Nemčiji, ko je Dr Ehrhardt odpravil hitlerjanske omejitve tržišča in položil temelj za "gospodarski čudež" v Zvezni republiki. Razlika je v tem, da je bila obenem s tržiščem v Nemčiji sproščena tudi privatna iniciativa in je tako nemško gospodarstvo lahko zaživel. Pri nas v domovini pa je privatna iniciativa kljub vsem spremembam še vedno sumljiva kot izkoriščevalna. Ni izključeno, da bo pri nas zaradi tega doktrinarnega sumničenja prišlo celo do komunistične reakcije in do novih administrativnih ukrepov, vendar je splošno mnenje, da poti nazaj ni ne v gospodarskem ne v političnem pogledu, ker imajo Jugoslovani že prevečkušenj, kaj je prazno govorjenje.

Manj jasnosti pa je o tem, kaj bi bilo treba storiti. Tu bi se morala vključiti v diskusijo emigracija, ki bi lahko igrala pozitivno vlogo, če ne bi bila takoraz-
klana in tako bourbonska, da misli bolj na preteklost kot na bodočnost.

BOLGARSKI ZGLED

(Dopis)

Bilo je jeseni leta 1912. Male balkanske državice Bolgarija, Srbija, Grčija in Črna gora so Turkom, dednim sovražnikom, napovedale vojno. Junaško je bilo to. Saj so bili Turki mnogo močnejši kot pa vse te državice skupaj. Svet se je smejal. Nemški tisk na Dunaju je bil na strani Turkov. "To jih bodo Turki nabili!" tako so mislili ti turški prijatelji. Pozabili so, kako so Turki leta 1683 oblegali in že skoro zavzeli Dunaj.

Toda zgodilo se je nekaj nepričakovanega. Ne Turki, marveč junaške male balkanske državice so zmagovale in zmagale. Turki so bili tepeni. Krščanske državice so si že v naprej razdelile turško ozemlje, ki so ga hotele rešiti izpod turške oblasti. Vse bi šlo gladko, če ne bi pričel Dunaj hujskati Bolgare proti Srbom.

In Bolgari so se Nemcem udali. Vlado v Sofiji je prevzel germanofil Radoslavov, ki je leta 1913 napovedal Srbiji in Grčiji vojno. Bivši zavezniki so si bili v laseh. Toda Bolgari so bili premagani. Celo tepeni Turki so pričeli novo vojno in so Bolgarom spet vzeli Odrin, ki so ga ti prejšnje leto s toliko težavo in ob pomoči srbskega topništva osvojili.

Končno so bili Bolgari na vseh koncih tepeni. Izgubili so Kavalo, dostop do Egejskega morja, izgubili so Odrin, vse ozemlje do črte Midia - Enos. Izgubili so Dobrudžo, ki so jo pograbili Romuni. Tako so bili Bolgari kaznovani za svojo nezvestobo do lastnih zaneznikov.

Letos sem bral v celovškem 'Volkszeitung', da so Bolgari vedno na strani premaganih. Mar ni ta ugotovitev dovolj svarilen zgled drugim Slovanom?

Kaj bi bilo z malo neodvisno Slovenijo, ali pa z malo neodvisno Hrvaško? Kako naj bi se ena kot druga upirala svojim toliko močnejšim sosedom!?

J.I.

Al' dneva ne pove nobena prat'ka...

Iz Ljubljane je začetkom septembra prišla vest, da so tam aretirali Franca Rozmana, za katerega smo v času italijanske okupacije slišali, da je ob proslulih racijah, preoblečen v laškega vojaka, v "Belgijski kasarni", svetoval okupatorjevim častnikom, koga od Slovencev, ki so jih pobrali po cestah ali domovih, naj internirajo. Rozman je bil pozneje od Lahov zaščitno konfiniran v Italiji, potem pa je po končani vojni preko Nemčije prispel v Francijo, kjer je dobil državljanstvo. Kot tak je 17. avgusta obiskal Slovenijo, kjer so ga prepoznali in aretirali. Zanimivo je, da Rozmana ne mislijo soditi zaradi očitnega ovaduštva ali kolaboriranja, saj obe dejanji spadata pod amnestijo. Tožijo ga, da je v aprilu 1942 skupaj z Lahi streljal na aktivista Ceneta Kristana. Ljubljansko 'Delo' razlaga, da bi sicer tudi to dejanje prišlo pod amnestijo, toda ker je Kristan umrl, primer osumljenega umora zakon smatra kot "vojno hudodelstvo", ki je od amnestije izvzeto. (ds)

DR. VLADISLAV BEVC:

Življenje damo, Trsta ne damo!

Anthony Eden znani angleški diplomat, zunanji minister in predsednik vlade opisuje v svojih Spominih (Full Circle; Time Publishing Co., Cambridge Mass. 1960) med drugimi dogodki tudi zanimivo ozadje Tržaškega vprašanja in odkrije precej skrivnih mahinacij, za kar mu Titovi komunisti najbrž ne bodo hvaležni.

Septembra 1952, piše Eden, se je v soglasju z ameriškim zunanjim ministrom Achesonom odločil za obisk v Beogradu, da bi se tam osebno pogovoril s Titom glede Trsta. Na poti je imel v Strasbourgu priliko govoriti z italijanskim ministrskim predsednikom De Gasperijem, ki se je vprav mudil tam na seji Evropskega sveta, in ki mu je previdno dal razumeti, da Italija verjetno ne bi nasprotovala rešitvi tržaškega vprašanja na tak način, da bi se obdržal status quo. Eden je zagotovil, da Anglija ne bo dala Beogradu nikakih koncesij v teritorialnem pogledu.

Razgovor s Titom v Beogradu je razodel, da so bili komunisti pripravljani na vso zadevo nekako pozabiti in obdržati status quo ali pa pristati na skupno upravo Tržaškega ozemlja. Tito in Kardelj sta tudi rekla, da sta pripravljena pristati na trajno razdelitev ozemlja na takratni zoni A in B pod pogojem, da zona A ne postane samo prvi obrok za nadaljnje italijanske "osvojitve". Obenem sta namignila, da bi se vsa zadeva morala rešiti na tak način, da bi javnost dobila vtis, kot da so zahodne velesile naprtille tako rešitev prizadetim, kar bi bilo velikega pomena za prestiž komunistov.

Prav tedaj so zahodne velesile snubile Italijo za vstop v Evropsko obrambno skupnost in De Gasperi, ki se je dobro zavedal svoje prednosti pri pogajanjih, je zahteval po nečedni tradiciji Rapalla tudi Koper in istrska obalna mesta kot plačilo za pristop take strateške sile kot je Italija v obrambno Skupnost. Eden je vedel, da Tita k taki koncesiji zlepa ne bo mogoče pripraviti, zgrda pa Angleži in Amerikanci niso hoteli nastopiti. Koncem leta so še Amerikanci poskusili posredovati glede Trsta in niso uspeli.

Titov obisk v Londonu marca 1953, ko je komunist Kardelj nastopal v fraku in cilindru, ni pripeljal vse zadeve nič bližje k rešitvi.

Poleti 1953 je De Gasperi propadel na volitvah in njegovomesto je zasedel šef krščansko demokratske stranke Pella. Novi ministrski predsednik je bil še pod večjim pritiskom kot njegov prednik glede Trsta in tako je koncem avgusta izjavil, da je naklonjen tripartitni deklaraciji iz leta 1948, v kateri so zavezniki predlagali, da se obe zoni dodelita Italiji. Titovi komunisti so pričeli pisati v svojem tisku, da bo tudi njihov režim nekaj ukrenil glede Trsta. Italijani so pa smatrali te izjave za grožnjo, češ da misli Tito priključiti zono B ljudski republiki in so zato poslali svoje čete v bližino tržaškega ozemlja. Angleži so v teh pojavih videli trajen vir težav in prepriro, pa so se odločili, da ne bodo več stali ob strani. Do istega sklepa je končno prišla tudi Amerika. Tako je septembra 1953 Anglija predlagala Ameriki, naj bi obe vladi kratkomalo sporočili Jugosla-

viji in Italiji, da tako ne gre več naprej ter da zato Anglija in Amerika umikata svoje čete ter prepuščata upravo zone A Italiji. To rešitev bi Anglija in Amerika smatrali za končno veljavno ter ne bi ugovarjali, če bi prizadeti državi potem priključili vsaka svojo okupacijsko zono k svojemu teritoriju, če bi le Italija bila pripravljena garantirati prosto luko v Trstu, in pod pogojem, da se manjšinsko vprašanje na obeh straneh uredi z neposrednimi pogajanjmi. Pri tem kajpak prebivalcev tega ozemlja ne bi niti vprašali za mnenje.

Vendar se pa Angleži in Amerikanci niso popolnoma strinjali glede izjave o trajnosti take rešitve. Angleži niso hoteli dati Italijanom nobenega upanja na poznejšo pridobitev zone B, ker so vedeli, da bi Tito sprejel delitev ozemlja le pod pogojem, da je končno veljavna. Amerika pa se glede tega ni hotela vezati; njen zunanji minister Dulles je bil pripravljen izjaviti le, da Amerika upa, da se bo zadeva uredila na mirnem načinu. To je oslabilo privlačnost predloga za komuniste, vendar so končno Angleži pristali na ameriško verzijo predloga.

Osmega oktobra 1953 sta Anglija in Amerika objavili predlog. Italijanski ministrski predsednik Pella je tolmačil predlog kot zahtevo, da naj Italijani pozabijo na svoj apetit do zone B in je to javno izjavil. Tito je takoj vložil formalni protest, zaprl vse meje, v kolikor že itak niso bile zaprte, mobiliziral rezerviste, premikal svoje vojne ladje in se pritožil na Združene narode. Italijani so odgovorili na Titovo mobilizacijo z ojačanjem svojih čet na položajih, ki so jih zasedli v avgustu. Kmalu je stalo petdeset tisoč vojakov na meji. Tito je kričal na radiu, da bo smatral prihod italijanskih čet v zono A kot agresijo proti Jugoslaviji in se delal strašno ogorčenega nad takim postopanjem Anglo-Amerikancev.

DEMONSTRACIJE PO JUGOSLAVIJI

Kot je že uveljavljena tradicija v takih primerih, je druhal v Beogradu razbila, kar se je na angleškem veleposlaništvu dalo razbiti. Da bi komunisti dokazali, kako resno se zanimajo za Trst, so odredili neprestane demonstracije. Tako so prišli v Ljubljani na univerzi priganjači v laboratorije, risalnice in predavalnice ter naganjali dijake na ulice k demonstracijam. Tisti, ki se niso odzvali dovolj navdušeno, so bili takoj sojeni pred kengurujskimi sodišči, na katera je potem Univerza pritisknila svoj Imprimatur ter jih izključila iz univerze. Srednješolce so pa itak po stari navadi enostavno gnali demonstrirati, potem ko so ugotovili, če kdo ne manjka. Množice so skandirale v komunističnem stilu "Življenje damo, Trsta ne damo", zvečer so bile bakljade in zborovanja v nueremberškem stilu. Zanimivo je bilo poslušati komentarje znancev. Nekateri so se jezili, ker zavezniki Jugoslovanov niso vprašali za mnenje; seveda niso vedeli za Edenove razgovore s Titom; toda bolj presenetljivo je bilo to, da po osmih letih komunističnega režima še niso spoznali, da jih itak nikdar nihče ničesar ne vpraša, najmanj njihova lastna vlada. Zdravnik, ki je ravno bil na obisku svojih pacientov, je bil pred neko hišo pozvan, da se pridruži demonstrantom. Razložil je svoj poklic in opravek, toda preden je končal, ga je druhal pretepla, da je obležal v veži. Šele drugi dan nam je povedal, kaj se mu je pripetilo. Nekaj let pozneje je bil Leo Mates vprašan, ko je predaval na Kalifornijski univerzi v Berkeleyu, zakaj vendar niso komunisti pristali na plebiscit glede tržaškega ozemlja, češ da komunisti itak vedno sto odstotno zmagajo na volitvah. Mates je odgovoril, da o tem ne more debatirati, ker bi odpiral stare rane glede Trsta;

dodal pa je, da imajo včasih na volitvah zelo kritične tekme vse prej kot sto odstotne izide. Pozabil je povedati, da so vsi kandidati sami komunisti.

Tudi v Italiji so bile demonstracije. Pojavili so se napisi "Porco Eden" in v novembru so sledile protiangleške demonstracije v Trstu.

Vse to pa je bil le pesek v oči in Tito je za kulisami že predlagal, da sedejo Amerikanci, Angleži, Tito in Italijani za mizo in se o zadevi pomenijo na civiliziran in trgovski način. Kmalu po novem letu 1954 so se pričela pogajanja v popolni tajnosti. Tita je zastopal njegov poslanik v Londonu bivši partizan Velebit, Italijo pa poslanik Brosio. Angleži in Amerikanci so si prizadevali prepričati Tita, da bi sprejel mejno črto, ki bi se kar se le da tesno prilegala demarkacijski črti med obema zonama. Prepričevanje je šlo težko od rok, toda zavezniki so znali spretno izrabiti Titov nenasitni pohlep po denarju in materialnih dobrinah. Amerikanci so širokogrudno ponudili dva set milijonov dolarjev (to je približno en dolar na vsakega Jugoslovana), k čemur je revnejši britanski zakladnik primaknil "zlata četrtnico" dveh milijonov funtov šterlingov (to je po en florin na vsakega Jugoslovana), povrh pa so zavezniki še obljubili zgraditi novo luko v San Nicolo in kar spada zraven. O tej luki se nič ne sliši več. Konec maja je bil Tito "prepričan", podpisal je pogodbo. Eden ne pove, kako in kam je bil naložen obljubljeni denar.

Tudi z Italijani so bile težave. Scelba, ki je nasledil Pello, se je zavedal, da lahko tržaško vprašanje povzroči padec njegove vlade. Bile so neskončne debate skoraj za vsako obmejno njivo in polje zase. Proti koncu so postali Italijani prav trmasti glede nekaj kraških kamnov, tako da se je bilo bati, da bo ves sporazum propadel. Končno je Tito pristal na majhno teritorialno koncesijo, vendar pa ne brez obiska znanega ameriškega diplomata Murphyja v Beogradu, ki je moral podkupiti Tita s pšenico, katere je v Ameriki itak preveč. Krpo zemlje pri Lazaretu so zamenjali za kup skal na drugem koncu demarkacijske črte in zadeva je bila rešena.

Dne 5. oktobra 1954 je bil v Londonu podpisan dogovor glede Trsta in Tito si je za večne čase pridobil zaslugo za dokončno in trajno prodajo Trsta. Kar so komunisti nesramno podtikali demokratični novi Kraljevini Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki leta 1918 s komaj nastalo armado ni mogla iztrgati Slovenske Primorske Italijanom, so končno morali izvršiti prav komunisti sami in vsa njihova do zob oborožena vojska ter ves subverzivni aparat UDBe v Trstu ni nič pomagal. "Življenje damo, Trsta ne damo" so pleskali po vseh zidovih. Res ga niso dali, zastonj že ne.

Izšli so Spomini sokolskega veterana ing. Ladislava Bevca

"NA BRANIKU ZA SOKOLSKÉ IDEALE",

ki jih morete dobiti na sledečih naslovih:

CENA IZVODU:

- Založba Slovenske Pravde, 76 Graeme Road, Enfield, Middx. (England)	5/-
- Mrs. Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W., Avstralija	6/3
- Ivan Drčar, 2429 S. 56 Ct., Cicero, Ill., 60650 - U.S.A.	
- Dušan Svetlič, 1523 South 7th Street, Milwaukee, Wis. 53204 - U.S.A.	USA \$ 1.00
- Francisco Holy, Julian Alvarez 2565, Buenos Aires, Argentina.	
- France Vadnal, 1, Rue du Printemps, Le Pecq, (S. & O.) France	NF 3.50 DM 3.00
Lit 450,- Sch 18.-

ANDREJ GLUŠIČ:

DACHAU PRED DVAJSETIMI LETI

MRTVA USTA NE GOVORE

III.

Na oddelku za raziskovanje krvnih zastrupljenj je po izjavah preživelih dveh trpinov znano, da je umrlo nad tristo pripornikov. Na poizkusni postaji z izmeničnimi kopelmi je po izjavah Likarja v treh mesecih umrlo 198 pripornikov. Ta postaja je obratovala najmanj tri leta. Koliko nesrečnežev so na dahavskih oddelkih za "znanstveno raziskovanje" SS-ovci z mučenjem pogнали v smrt ni mogoče dognati. Kakršnakoli statistika smrtnih slučajev na ostalih poizkusnih postajah zloglasnega revirja pri osvoboditvi dahavskega koncentracijskega taborišča ni obstojala. Vsaka, še tako približna rekonstrukcija podatkov je dandanes nemogoča. Nacisti so sami dokaj vestno skrbeli za tajnost njihovega zverinskega početja, zlasti še za število žrtev. Pri tem so jim po vojni pomagali tudi drugi...

Znano je, da je obratovanje poizkusnih postaj nadzoroval "neznanec" iz Münchena, ki je po Himmlerjevem nalogu prihajal v taborišče, kadar so se poizkusi vršili. Nastaja vprašanje, ali bi ta "neznanec" mogel biti dr. Rascher? V številnih knjigah in člankih, ki popisujejo nacistična grozodejstva se ime dr. Rascherja večkrat omenja, toda njegovega konca ni še nobeden pravilno opisal. Dr. Rascherja so skupaj z ostalimi iz Sachsenhausena evakuiranimi prominentnimi priporniki pripeljali v Dachau začetkom marca 1945. Ko so me 14. aprila istega leta spustili iz "samice" in pridelili na delo v bunkersko kuhinjo, sem poleg ostalih prominentnih spoznal tudi dr. Rascherja. Opazil sem, da je na izprehodih po bunkerskem dvorišču vselej prav živo debatiral s tem ali onim "odličnikom". Tovariša v kuhinji sta mi zaupno opisala vsakega izmed prominentnih pripornikov, katerih identiteto so SS-ovci držali v strogi tajnosti, tako tudi njega. Vedela sta, da se je dr. Rascher v začetku 1944. uprli izvrševati nad priporniki "znanstvene poizkuse" ter da mu je zelo žal, da je v začetku pri tem zverinskem poslu sodeloval. Že sam ta opis me je mikal, da bi od dr. Rascherja zvedel kaj več. Toda, kadar sem po kakšnem opravku prišel v njegovo celico, se ni spustil z menoj v pogovor, kakor so to navadni delali drugi priporniki. Po 23. aprilu, ko so s prvo grupo prominentnih, ki so jih odpeljali na Tirolsko, večinoma odšli njegovi sorojaki, je dr. Rascher izgubil prirojeno mu živahnost in postal silno zamišljen. Ko sem 24. aprila pogledal v njegovo celico, sem ga našel slonečega nad velikim koledarjem, oblike nekdanjega Mohorjevega koledarja, ki je imel pri vsakem mesecu nekaj praznih strani za beležke. Pokimal mi je in dejal: "Zvedel sem, da ste iz Ljubljane. Bil sem nekolikokrat na Bledu in v Ljubljani in se mi je prav dopadlo." Po opisu krajev in razmer sem bil prepričan, da govori resnico. Nadaljeval je: "Konec se bliža. Od tu ne bomo prišli vsi živi ven." Skušal sem ga tolažiti, čeprav so mi iste misli krožile po glavi, da se topovi slišijo že prav blizu - še par dni. On pa me je prosil, da naj si zapomnim naslov njegove žene in ji sporočim o njemu, če ostanem živ. On pa da bo obvestil mojo ženo, če bi se meni kaj zgodilo. Ko je 27. aprila sledil drugi del prominentnih za prvim transportom na Tirolsko, so dr. Rascherja zaprli v celico. (Celice prominentnih so drugače bile odprte od sedme ure zjutraj do desetih zvečer.) Zvečer, nekaj minut pred osmo, sta prišla v bunker dva gestapovca. Stari Oberscharführer, ki je opoldne prevzel poveljstvo nad bunkerjem, je nas petorico, ki smo delali v bunkerju, pozval da mu sledimo. Za nami sta stopala gestapovca. Zbezali so nas hitro v prazno celico in zaklenili. Bilant: Belgijca Roger Goossens (Rue St. Genois, Moen) in André Kaeses (Rue Mounieur 107, Bruxelles), Italijan Giorgio Vianello (Chioggia, Venezia), Poljak grof Tarnowski in jaz. Vsi smo precej vedeli, kaj vse se je v bunkerju dogajalo, zato smo bili prepričani, da je prišla naša zadnja ura. Zaslišali so se koraki po hodniku. Nedaleč od naše celice so se odprla vrata. Zopet so se slišali koraki, ki so se oddaljevali po hodniku. Nato so odjeknili trije revolverski strelji. Kmalu zatem so se slišali koraki iz dvorišča v smeri k vratom, ki so vodila v glavno taborišče. Par minut kasneje pa so se po hodniku bližali koraki k naši celici. V vratih je zaskripal ključ. Prikazal se je stari Oberscharführer in nam dejal, da smo zdaj prosti. Pričakovali smo vse kaj drugega... Obračajoč se k meni je dejal, naj odredim dvojico, ki bosta z vozičkom za hrano odpeljala truplo v krematorij in pripomnil, da naj truplo pokrijeta z odejo. Odredil sem oba Belgijca, ki sta našla dr. Rascherja s prestreljeno glavo v nekdanji dr. Schuschniggovi celici v severnem delu bunkerja. Z Giorgiom in grofom sem odšel v kuhinjo, ki je bila poleg pisarne, kamor je odšel Oberscharführer. Kmalu me je poklical v pisarno, pokazal na mizi stoječa usnjena kovčka in mi ukazal, naj ju odnesem v prazno sobo zraven pisarne, kjer je do opoldne še bila SS-ovska straža. Sam mi je dejal, da sta to dr. Rascherjeva kovčka. Delal sem se nevedne ga in ga vprašal, kdo je to. Začudeno me je pogledal, prav gotovo pri sebi misleč, da se delam neumnega (on je vedel, da zunaj že vise bele zastave), mi je odgovoril: "Dr. Rascher je bil ničvreden človek, njegova glavna krivica pa je ta, da je vedel preveč..."

Medtem sta se Belgijca vrnila iz krematorija. Povedala sta, da je tam vse polno trupel in da je krematorij poga-

šen, peči ne delajo. Ker je bila noč, belih zastav nista opazila. Šli smo skupaj v celico, kjer je bil ustreljen dr. Rascher. Našli smo na tleh tri prazne revolverске patrone in kroglo, ki je zgrešila tilnik ter se odbila ob zidu na tla. Nato sem šel v celico, kjer je bil popoldne zaprt dr. Rascher. Tam sem našel na mizi kup igralnih kart, na rdeči bla zinici pa pikovo damo... Vso noč nisem spal. Misli so mi blodile okoli dr. Rascherja in zlasti se nisem mogel otre sti misli, da je dr. Rascher morda zapisal naslov moje žene v oni veliki koledar. Vedeti preveč je bilo tiste dni po- gubno. Takoj zjutraj sem pogledal v pisarno. Oberschaarführer je bil že pripravljen za odhod. Prepričan sem bil, da tudi on ni spal. Odhajajoč mi je dejal, da gre pogledat k glavnim taboriščnim vratom, da ne bi SS-ovci slučajno odšli in ga pustili samega v taborišču. Kovčka sta bila še vedno v stražarnici. Hitro sem odprl prvega in v njem ta- koj na vrhu našel koledar, ki sem ga hlastno prelistal. Našel sem stran, na kateri je bil pravilno, brez nemških "tsch-ačk", napisan naslov moje žene. Strgal sem list iz koledarja, položil koledar nazaj in zaprl kovček. List sem takoj v kuhinji vrgel na ogenj. Čez pol ure se je Oberschaarführer vrnil z SS-ovcem, ki je kovčka odnesel na povelj stvo. - Dr. Rascherjeve zabeleške so se v glavnem nanašale na razgovore, ki jih je v taborišču imel s prominentnimi priporniki. V povojni literaturi v zvezi s koncentracijskimi taborišči nisem nikoli nič našel, kar naj bi bil dr. Rascher komu zaupal. Iz njegovega dnevnika pa bi zaključil, da je mnoge podatke o "znanstvenih poizkusih" zaupal promi- nentnim pripornikom, s katerimi se je družil in debatiral. Njegovega dnevnika dandanes ni in brez njega ni dokazov za kakršnekoli trditve. Gestapo je tudi v zadnjih dneh nacističnega vladanja skrbel za to, da se priče skupaj z obre menilnim materialom pravočasno pospravijo - kajti mrtva usta ne govore.

In ne samo Gestapo... V Ljubljani se je od 21. do 27. aprila 1948. pred vojaškim sodiščem 4. armade vršil pro- ces proti ing. Branku Diehlu, članu kontrolne komisije L.R. Slovenije, Stanetu Oswaldu, pomočniku ministra za indu strijo L.R. Slovenije, španskemu borcu in advokatu Oskarju Juraniću, generalnemu sekretarju ministrstva za zunanje zadeve FLR Jugoslavije, ki so bili glavni organizatorji "Antifašističnega Komiteja" v dahavskem taborišču, in proti številnim njihovim dahavskim tovarišem. Vsi ti visoki funkcionarji KPJ so bili obdolženi izdaje, agentstva za Gesta po, špijonaže za zapadne sile in nekateri med njimi - Kranjc, Stepišnik in Barle - sodelovanja na dahavskih medi- cinskih poizkusnih postajah. Iz obširnih dnevnih poročil v jugoslovanskem časopisju, zlasti v SLOVENSKEM POROČE VALCU od 21.-27. aprila 1948. je razvidno, da se razprava ni niti najmanje vodila v smeri, ki naj bi ugotovila gro- zodejstva SS-ovcev v Dachau in pribavila obtožilni material zgodovinske vrednosti proti nacistom, ki bi ga baš ti obtoženci mogli podati. Obtožnica in zapisnik dialoga med predsednikom sodišča in obtoženci govorita le o tem, da so obtoženci "prostovoljno" sodelovali na poizkusnih postajah, to je, da so merili temperaturo, krvni pritisk, ana lizirali urin žrtev, na katerih so SS-ovski zdravniki vršili poizkuse. Ni treba povdarjati, da so vse te obtožbe glede "prostovoljnega" sodelovanja na poizkusnih postajah otroško naivne in naravnost smešne. V dahavskem taborišču ni bilo možnosti odklonitve dela niti prostovoljnega sodelovanja. Vsak je moral vršiti delo, ki mu je bilo odkazano. Najmanjši znak odpora je bil takoj kaznovan s smrtjo. - Kaj je pravzaprav pripeljalo KPJ, da je vprizorila proces proti ing. Diehlu in tovarišem in jih likvidirala, še dandanes ni znano. Eno je prav gotovo, da vzrok ni bilo to, če- sar so jih dolžili. Tudi z njimi so šle v grob priče skupaj z dragocenimi podatki, ki bi izdatno pripomogli k osvetli- tvii nacističnih zločinov v dahavskem taborišču. Mrtva usta ne govore! Ali bi živa usta vodilnih jugoslovanskih ko- munistov v dahavskem taborišču utegnila povedati preveč?...

ZADNJI DNEVI V SUŽNOSTI

Bilo je neke marčne noči leta 1945. v koncentracijskem taborišču Dachau...

Skozi ozko odprtino pločevinastega zastorja, ki je zakrival pogled iz bunkerske celice na dvorišče, je pronicala rdeča svetloba gorečega neba. Zaprta vrata so drhtela v tečajih tako glasno kot velikonočne raglje. S sten in stropa je padal omet v temino celice, ki je bila osvetljena z rdečim žarom. Zemlja je drhtela od eksplozij težkih bomb, ki so neusmiljeno rušile Monakovo - zibeljko nacizma. Prostor med nebom in zemljo je pretresal oglušujoči zvok letalskih motorjev. Da bi bila ta strahotna simfonija groze za naciste še strašnejša, za nas sužnje je itak bila mogoč na pesem svobode, je sem pa tja odjeknil strel protiletalskega topa, spominjajoč na cviljenje psa, ki se je od strahu zatekel v okrilje kokoši.

Človeških glasov ni bilo čuti, kajti stražniki so odpeljali prominentne pripornike v globoko v zemlji izkopana zaklonišča.

Moji koraki so enolično merili celico. Trije koraki naprej, trije nazaj... Tako korakajoč sem razmišljal, kako bi me mogel ugoden zadetek bombe osvoboditi. Zatopljen v misel nisem slišal, kako se je narahlo odprlo okence na vratih.

"Gospod polkovnik! Danes so pripeljali prominentne jetnike. Med njimi so celo nemški generali v uniformah.

Prišel je tudi bivši avstrijski kancler Schuschnigg s soprogo in hčerko. Krijejo ga z izmišljenim imenom dr. Auster. Pripeljali so tudi bivšega predsednika francoske vlade z gospo. Menda je Daladier... Tudi njega skrivajo pod drugim imenom."

"Kako izgleda?" sem vprašal.

"Visok je, redkih las in brk. Imeti mora kakih sedemdeset let, toda ženo ima še mlado," je odgovoril glas iz teme.

"Prijatelj, to je vendar Leon Blum," sem hitro dejal.

Bil je Stanko, naš bunkerski brivec, dober dečko, bivši partizan doma iz ljubljanske okolice, ki je bil ujet od Nemcev. Komunizem je že na terenu dobro spoznal. V dahavskem taborišču pa so "tovariši" njegovo mnenje še bolj utrdili. Kot brivec in taboriščni, ne pa bunkerski, pripornik je imel precejšno svobodo gibanja. Prominentne pripornike, ki so se smeli svobodno sprehajati po bunkerskem hodniku in dvorišču od sedmih zjutraj do desetih zvečer, je bril v majhni brivnici poleg stranišča in kopalnice. Nas pa, zadnjo rajo med Hitlerjevimi sužnji, je bril in strigel vsaki petek v prisotnosti stražnika SS-ovca. Stanko mi je bil vdan z vso dušo. Delal je po mojih navodilih in bil moja zveza z važnimi jetniki. Po njem sem vedel vse, kar se je dogajalo v bunkerju in taborišču. Večkrat mi je prinesel tudi nacistični dnevnik "Völkischer Beobachter". V resnici lahko rečem, da je bil Stanko moja ušesa in moje oči. Brez njega bi me vezala s svetom edinole mala odprtina, ki sem jo izdolbel z mojim tajnim "orožjem", z ob kamen nabrušenim žebljem, v pločevinasti zaslon okenca. Skozi to odprtino sem mogel gledati vsak dan okoli osmih zjutraj one nesrečnike, ki so odhajali v krematorij, kot tudi one, ki so jih nanovo pripeljali v bunker. Navadno so to delali ponoči. Skozi to odprtino sem mogel opazovati prominentne pripornike, ki so se sprehajali na južnem bunkerskem dvorišču. Med njimi so bili prijatelji Novak Popović, bivši tajnik jugoslovanskega poslaništva v Bukarešti, Dimitrije (Mita) Tomalevski, novinar iz Kruševa, Makedonija in grof Zamojski, sin staroste Poljske Sokolske Zveze grofa Adama Zamojskega. Ta trojica mi je večer za večerom metala za okenski pločevinasti zaslon beli kruh, klobase ali sir, kar so pač kupili na "črni borzi" od SS-ovcev. To je bila seveda zelo nevarna zadeva. Mita in Novak sta na moj dogovorjeni znak postala pred mojo celico in živahno debatirala med seboj ter me na ta način obveščala o položaju na frontah in v svetu sploh.

Dišalo je po koncu vojne. Topovski strelji so se slišali vedno bliže in bliže. Borbeni lovci so vedno češče preletavali taborišče in na bližnji železniški progi ter na cesti obstreljevali vlake in avtomobile. Včasih so pogodili tudi stražarnico poleg taboriščnega zidu. SS-ovci so resnega obraza hodili sem in tja. Med priporniki je vladala nervoza. Mnogi so se bali množičnih umorov, nekateri so pričakovali edino "čiščenje važnih osebnosti".

Moj osebni položaj ni bil baš zavidanja vreden. Gestapovci so mi julija 1944 v Ljubljani med zaslišanjem v "Sla viji", kateremu je prisostvoval polkovnik "Abwehrdiensta" z Dunaja, uradno sporočili, da me čaka likvidacija. Po prestani karantenski dobi so me iz Dachau poslali preko koncentracijskega taborišča Neuengamme v malo uničevalno taborišče pri Emdenu. Od tu me je 17. novembra rešil telegrafski poziv za povratek v Dachau, kjer so me po prihodu brez zaslišanja vrgli v bunkersko samico. Celica, desno od moje, je v tem času enaindvajsetkrat menjala svojega stanovalca, celica na levi strani pa trinajstkrat. In ko mi je 14. aprila 1945. zjutraj odprl vrata namestnik poveljnika bunkerja Sturmschaarführer Arond in me pozval, da izstopim, sem bil prepričan, da so prišli že davno pričakovani poslednji trenutki mojega življenja.

ŠTIRILETNA ZLATOLASKA - PROMINENTNI PRIPORNIK

V tej noči so se slišali topovi tako blizu, da sem napenjal ušesa v upanju, da bi slišal že tudi strojnice. Umreti, ko se poraja svoboda, je težko...

Arond je bil kratek: "Pojdi za menoj!" V hodniku med brivnico in kuhinjo je obstal, se obrnil ter ukazal: "Od sedaj boš delal v kuhinji in pomagal Pavlu!"

Najraje bi bil zavriskal kot nekoč v planinah, toda vzdržal sem se, ker to bi bilo pogubno. Niti pomislil nisem na to, da sem prevzel posel, od katerega je bil moj prednik baš istega jutra odpeljan v krematorij. Edino to mi je rojilo po glavi, kako se bom sedaj večkrat srečal z osebami, s katerimi sem bil v zvezi po Stanku in mogel z njimi na oprezen način izmenjati misli.

Arond je šel v pisarno, ki je bila poleg kuhinje, jaz pa v kuhinjo, kjer sta me čakala Pavle in Stanko. Pavel je bil kot nemški Nazareneec (Bibelforscher) že nad devet let v taborišču. Krasen človek! Bil je šef kuhinjskega osebja, toda delal je največ sam. Ta preizkušeni taboriščnik mi je dal takoj prve nauke:

"Delaj, kadar te motri oko SS-ovca in kadar je res potrebno in nam pripornikom v korist. Ne priznaj nikoli, da

koga od prominentnih jetnikov poznaš s pravim imenom. Imej odprte oči in ušesa, a delaj se, da ničesar ne vidiš in ničesar ne slišiš, kar se tukaj dogaja. Ne pogovarjaj se s priporniki, ako si opazovan in ako jih dobro ne poznaš. Lahko komu od prominentnih očistiš celico in mu postrežeš, toda tega ne delaj mladim in zdravim ljudem. Skrbi, da v kuhinji čim več poješ, da ostane za SS-ovce čim manj. Dolgo ne bo več trajalo, zato varuj svojo glavo..."

Kratek, toda koristen nauk. V kuhinji je bil voziček, s katerim so vozili hrano od celice do celice. Voziček je bil že natovorjen s kotličem kave in košaro s kruhom. Pavel je dejal: "Vzemi voziček, gremo razdeliti zajtrk!"

Potiskal sem voziček od celice do celice. Stanko je jemal skodelice, Pavel je delil. Najprvo so prejeli prominentni priporniki SS-ovsko hrano, čakajoč našo "procesijo" pri odprtih vratih celic. Že ta je bila takrat slaba. Skodelica bele "kave", tenak košček belega kruha in delček surovega masla ali margarine. To je bilo za zajtrk. Za kosilo nekoliko slanega krompirja in tri žlice kake omake ali golaža. Za večerjo navadno isto kot za kosilo. Ker se je SS-ovec, ki je spremljal delitev hrane, obiral bolj pri kuhinji, so mi moji znanci mežikali in me nemo pozdravljali, veseleč se mojega "napredovanja", ki so ga baš oni pripravljali pri Pavlu in Arondu. Arond je bil po rojstvu Francoz iz Lorene (Lotaringije), starejši človek, ki je videl samo ono, kar je moral videti, dočim je bil poveljnik bunkerja Obersturmführer Stiller, advokat iz Gradca, pravi krvnik. Na mojo srečo, je bil baš tedaj na službenem potovanju. Za prominentnimi smo delili hrano "raji", ki je hranila krematorijske peči. Za te trpine je bil zajtrk vedno čaj iz hmelja ali melise, razume se brez sladkorja. Kosilo je bila zmes 3/4 litra nekake juhe iz sladkorne pese, repe ali lesenega korenja. Za večerjo je bil košček težkega črnega kruha, v katerem je bilo žaganje in vse mogoče stvari, le malo sledi o kakršnikoli žitni moki, delček margarine ali rezina klobasice, narejene iz mesnih odpadkov. K temu so dodali kot zjutraj smrdečo toplo vodo, ki smo jo zvali "čaj". Ko sem prišel septembra 1944. prvič v Dachau, smo dobivali na dan četrtno istega, dva funta težkega kruha, toda od januarja 1945. se je delil tak opeki podoban hlebec na osem delov. Vsakemu priporniku je pripadal en del, težak nekaj nad sto gramov, ki ga je lahko pojedel zjutraj z margarino ali klobasico ali si ga razdelil na več obrokov. Jetniki, ki so bili v mučilnicah, imenovanih "Stehbunker", kjer je mogel človek le stati ali kvečjemu čepeti, so prejeli hrano samo vsak drugi dan. Stanko je odpiral okenca na vratih, skozi katera smo lahko videli v celicah enega ali več okostnjakov. V nekaterih celicah, ki so bile zgrajene za poedine jetnike, je bilo stlačenih tudi po sedem nesrečnežev, posebno tistih, ki so jih od tu vodili na morišče. Ti so ostali v teh celicah le po nekaj dni, mnogi, zlasti Rusi, so imeli ves čas okove na rokah.

Naša "procesija" je šla vsak dan trikrat gori in doli po 300 m dolgem bunkerskem hodniku. Navadno je šla z nami štiriletna zlatolaska Elizabeta - Sisi, hčerka bivšega avstrijskega kanclerja dr. Kurta Schuschnigga. Po končani razdelitvi smo jo vedno peljali nazaj na vozičku in zanjo našli v kuhinji kako kocko sladkorja.

Med starimi znanci, s katerimi sem se pozdravil, poleg Novaka in Mite ter grofa Zamojskega, so bili tudi Clermond-Ferrandski škof Msgr. Piquette, ki mi je v božični dobi večkrat poslal v mojo samotno celico sv. hostijo (gotova smrt, ako bi ga zalotili!), pastor dr. Martin Niemöller, ki mi je za Božič poslal steklenico črnega vina, angleški polkovnik Stevens - "Fuchs", italijanski general Garibaldi, ki je še nedavno vozil voziček s hrano in je pred nekoliko tedni postal "prominentni pripornik", ter grof Tarnowski, ki je pral posodo v kuhinji.

Takoj po zajtrku mi je Stanko raztolmačil, katere so ostale osebnosti v bunkerju. Bilo jih je kakih šestdeset. Poleg družin Blum in Schuschnigg so bili še angleški letalski podpolkovnik McGrath, Aleksej Aleksejevič Kokorin, nečak Molotova, Čeha Rys-Strbnicki in Burda, ing. Badoglio, sin maršala Badoglia, Miklos Horthy, sin admirala Horthyja, bivši madžarski predsednik vlade Dr. von Kallay, italijanski podpolkovnik Ferrero in Nemci dr. Hjalmar Schacht, bivši načelnik generalnega štaba generalni polkovnik Franz Halder, zelo simpatičen in redoljuben vojak, ki je vsak dan prinesel škap vode in poribal tla svoje celice, dalje general Aleksander von Falkenhausen, ki je iz protesta proti Hitlerju stalno nosil svoja cesarska odlikovanja s križcem "Pour la Merite" pod vratom, nikdar pa ni opral svoje skodelice, polkovnik grof von Stauffenberg, brat atentatorja, novinar dr. Guido Roeder in že omenjeni dr. Rascher. Vse te osebe so me zanimale, najbolj pa seveda francoski predsednik vlade Leon Blum. (Sledi.)

Izšla je knjiga Ilije Jukića:

POGLED NA ... HRVATSKI NAROD

Knjigo je mogoče naročiti na avtorjevem naslovu: 84 Hatherley Court,
Hatherley Grove, London W.2. Cena: £1.10.0 za Evropo; v USA \$5.00

Pisma uredniku

"DEJSTVA SO NEDOTAKLJIVA"

G.urednik! - V Klicu Triglava, št. 309. febr. 1965, je bil objavljen članek političnega sodelavca "Dejstva so nedotakljiva", v katerem je rečeno, da sem v članku o sestanku "za okroglo mizo" v Stanstedu, ki je bil objavljen v Croatia Press št. 235/36, preobrnil dejstva in tako popačena dejstva uporabil za podporo svojega komentarja. Klic Triglava nato pravi, da je teh napak "na kup" in da niso bile napravljene nehote, kar z drugimi besedami pomeni, da me obtožuje, da zlonamerno preobračam dejstva. Vse to, pravi pisec članka v Klicu Triglava, meče "slabo luč" na Croatia Press in mora zato vsak "resnicoljuben in odgovoren novinar" dvakrat dobro premisliti, preden bo sprejel tam navedene navedbe kot dejstva.

Na to bi želel odgovoriti sledeče:

1. Načela urejevanja Croatia Press so bili in ostali od prve številke naprej, da so vse objavljene informacije in podatki po možnosti kar najtočnejši in najpreciznejši neglede na koga in kaj se nanašajo in neglede na naše stališče napram ljudem in dogodkom, o katerih je govora.

2. Ne trdimo, da kljub vsem našim naporom ni bilo in ne bo napak v Croatia Press, toda trdimo, da so - v kolikor obstajajo v katerikoli številki ali članku - storjene nehote in nenamerno. Vedno smo hvaležni za vsako opozorilo in vedno smo pripravljeni kako napako popraviti. Od 1947, odkar izhaja Croatia Press, je Klic Triglava prva in edina publikacija, ki je obtožila Croatia Press zlonamernega poročevanja.

3. Ni točno, da je kup napak v članku o Stanstedu, ki ga je objavila Croatia Press.

4. Niti eno od "preobrnjenih dejstev" nima kakega vpliva na zaključke članka, kar lahko vsakdo ugotovi, ako prečita napad Klica Triglava in članek v Croatia Press.

Lahko bi ostal pri tem splošnem odgovoru, ako bi imele čitatelji Klica Triglava možnost prečitati moj članek v Croatia Press. Ker pa večina njih te možnosti nima, smatram za potrebno, da jim z nekaj primeri ilustriram, kakšne vrste so ta "preobrnjena dejstva", zaradi katerih me K.T. tako silno obsoja.

K.T. piše: "Ni res, da 'Review' pretežno kritizira ameriško pomoč Jugoslaviji. Kot časnikar bi vendar g. Mirt z lahkoto ugotovil, da so dosedanje številke 'Review' objavile 3 članke o literaturi, 2 članka o delavskih svetih, samo 2 članka o zunanji politiki in 3 članke o ekonomskih vprašanjih. Od skoro 15 člankov je samo eden kritiziral ameriško pomoč Titu."

V Croatia Press sem zapisal sledeče: "Ni znano, kdo so ustanovitelji, funkcionarji in sodelavci te "nepolitične ustanove" (The Study Centre for Yugoslav Affairs), ni-

ti ne kateri "nepriustranski" učenjaki jo sestavljajo, toda med sodelavci časopisa 'Review' se nahaja srbski socialistični Dr. Živko Topalović, a urednik je Desimir Tošić iz zadruga "Oslobodjenje". V 'Review' objavlja svoje članke v angleščini tudi Vane Ivanović. Članki so srednje kvalitete in v njih se pretežno kritizira ameriška pomoč Titovi Jugoslaviji."

To torej pomeni, da so samo Ivanovičevi članki "srednje kvalitete" in da se v njih "pretežno kritizira ameriška pomoč Titovi Jugoslaviji", ne pa drugi članki. Da sta obe moji trditvi absolutno točni, lahko zares vsakdo "z lahkoto ugotovi", ako vzame v roke 'Review' in prebere Ivanovičeve članke.

Kar se riče trditve Croatia Press, da so ing. Predavec in neki Slovenci člani srbske zadruga "Oslobodjenje", je Croatia Press rade volje pripravljena to popraviti, ako ni točno, toda neglede na to, ali so oni formalno včlanjeni ali ne, dejstvo ostane, da so oni najtesneje politično sodelovali in da sodelujejo z zadrugo "Oslobodjenje" že dolgo vrsto let ter da so na to sodelovanje ponosni. Tako sta npr. že 1. oktobra 1950. ing. Predavec in Borut Žerjav skupno z Desimirjem Tošićem od 'Naše reči' podpisala skupno deklaracijo v imenu tkzv. "demokratskih Srbov, Hrvatov in Slovencev". Nam je bilo svoje čase rečeno ravno iz srbskih krogov, da čeprav je "Savez srpskih zadruga Oslobodjenje" srbska organizacija, kot to kaže že samo ime, to ne pomeni, da je izključno srbska, ampak da želi poudariti kjerkoli more svoj jugoslovanski karakter, a posebno pred tujci, in da je bil tako najden način za "asocijacija" ostalih Jugoslovancev z organizacijo, ako to želijo. Kot primer takih, ki so to storili, nam je bil dan ravno ing. Predavec in neki Slovenci. Ako sedaj dobro obveščeni K.T. trdi, da to ni točno, bomo rade volje opozorili naše čitatelje na to dejstvo in jim sporočili, da po trditvah K.T. Predavec in drugi niso bili formalno člani "Oslobodjenja", da pa so leta tesno politično sodelovali s to srbsko politično zadrugo in da so se z njo tako zelo politično identificirali, da je to dalo povod za trditve, da so njeni člani.

K.T. me je ujel tudi pri drugih težkih falzifikatih, kot na primer pri tem, ki ga triumfalno citira: "G. Vane Ivanović ni bil rojen l. 1914." A da bi verjetno čitatelji še bolj občutili težo mojega falzifikata, K.T. ne pove, kdaj je bil g. Ivanović dejansko rojen. Da si ne bi še naprej razbijali glave s to skrivnostjo, jim jo bom odkril jaz. K.T. ima prav, jaz pa ne. G. Ivanović ni bil rojen l. 1914 ampak 1913. Na naslednje vprašanje, ki iz tega izvira, pa prepuščam čitateljem, da sami odgovorijo - namreč, ali se strinjajo s trditvijo K.T., da sem g. Vane Ivanoviča zlonamerno pomladil za eno celo leto, ali pa raje menijo, da je bila ta napaka nenamerna in slučajna?

Neglede na to, kako nekdo odgovori na to moje vprašanje po svoji vesti, komentar K.T. me še vedno postav-

Ija pred veliko in nerešljivo uganko: kako in kje sem te in podobne "zlonamerne" falzifikate izkoristil v podporo svojih političnih zaključkov? Katerih zaključkov? Stvar je postala tako zanimiva, da se vprašujem, kako naj bi nekdo, tudi če bi hotel izkoristiti tako ali podobno "zlonamerno" preobrnjeno dejstvo - da je g.Ivanović za celo leto starejši, kot pa sem navedel jaz - to izvedel?

K. T. bi napravil veliko uslugo svojim čitateljem, čitateljem Croatia Press in javnosti nasploh, ako bi pokazal, da krilatica "dejstva so nedotakljiva" ni samo prazna fraza, pa bi navedel vsa "preobrnjena dejstva" iz mojega članka na eni strani ter moje zaključke in komentarje na drugi in s primeri in citati pokazal, kateri od mojih komentarjev in zaključkov so zasnovani na zlonamerno preobrnjenih dejstvih.

V ta namen sem pripravljen rezervirati v Croatia Press dvakrat več prostora, kot pa ga zavzema ta moj odgovor. - S spoštovanjem, ing.KARLO MIRTH.

Naš politični dopisnik odgovarja:

"Preden me g.Mirt poziva, naj navedem dodatne netočnosti iz publikacije 'Croatia Press' XVIII/1-2, bi me moral zavriniti v vseh točkah, ki sem jih navedel v KT 309. Toda on molči vsaj na štiri. Kar pa zadeva Ivanovićeve članke v 'Review', je g.Mirt šele zdaj pojasnil, da je mislil samo na Ivanovićeve in ne tudi ostale članke, kar iz originala gotovo ni bilo razvidno. Zgrozil pa sem se ob dialektiki, kako g.Mirt opravičuje trditev, da so g.Predavec in drugi ne-Srbi člani "Oslobodjenja". Po tej isti dialektiki in logiki imajo potem prav tisti, ki vsakogar, ki je imel kako javno funkcijo v NDH, istovetijo z ustašem. In kadar se to zgodi, tedaj vesoljna Croatia vpije na vse grlo! Od g.Mirta pa bi že pričakoval, da loči med političnim sodelovanjem in politično pripadnostjo. Če te razlike ne bi bilo, potem nobena koalicija ne bi bila možna!

Evo še nekaj netočnosti, ki jih zadnjič nisem mogel omeniti z ozirom na omejen prostor:

- Do stanstedskega sestanka ni prišlo "zahvaljujoč materialnim sredstvom" g.Ivanovića. On je od 13 udeležencev plačal samo enemu potne stroške!

- Ni res, da je pri pripravljanju sestanka sodeloval ožji krog "Oslobodjenja". Sodelovala sta samo dva - gg. Vljajić in Tošić - ki sta se sestanka udeležila.

- Nikdar ni g.Radoje Knežević obljubil moralno pomoč.

- Od udeležencev sestanka nihče ne smatra generala Mihailovića za svojega idejnega voditelja. Ing.Predavec je sodeloval v Mihailovičevem Nacionalnem komitetu tedaj, ko je bil Mihailović član jugoslovanske vlade, v kateri so bili tudi g.Krnjević, g.Šutej in g.Jukić od HSS.

- Ing.Predavec ni nikdar pripadal "četniškemu pokretu", ker takega "pokreta" nikdar bilo ni. Bile so različne politične in vojaške organizacije, med katerimi je obstojala večja ali manjša razlika. Te razlike so bile to

like, da ni bilo nikdar mogoče govoriti o enotnem pokretu, - kot tega tudi ni danes v emigraciji. Kadar se govori o delovanju ing.Predavca med vojno, je treba biti - resnici na ljubo - bolj specifičen in objektivni kot pa to dela Croatia Press.

- Ni res, da je samo 'Kanadski Srbobran' pisal (negativno) o stanstedskem načrtu. Od srbskih listov so pisali še sledeči: Ravnogorski Borac, Demokracija, Sloboda, Sloga, Srpski vidici, Bilten pokreta srpskih četnika, Česalj, Savremenik in Saopštenje Srpskog nacionalnog odbora. Od vseh teh deset listov je samo eden pisal umerjeno. Vsi so se, skupno z ustaškim tiskom, izjavili proti ideji, delu in rezultatu stanstedskega sestanka.

- Ni res, da g.Jukić od začetka 1943 ne sodeluje z dr.Krnjevićem. Iz 'Hrvatskega glasu' in 'Hrvatske riječi' je bilo razvidno, da sta od začetka 1945 nastopala skupno v akcijah HSS, tudi pred tuji.

- Od kje podatki, da g.Ivanović podpira 'Našo reč'? Ta list redno objavlja finančno poročilo, ki kaže, da se vzdržuje iz naročnine in s pomočjo svojih Zadrug. - Pač pa se prikriva, da g.Ivanović podpira Združenje svobodnih državljanov Jugoslavije, ki med drugim podpira tudi hrvatske javne delavce.

- Nerazumljivo je, kako je mogel g.Ivanović vabiti g.Mestrovicića v JNO, ko pa sam ni bil njegov član, pa niti ne njegov prijatelj.

- Naj Croatia Press citira Savez Oslobodjenje in Našo reč, kako gojita kult Mihailovića. Meni kaj takega ni znano.

In še so posameznosti, o katerih bi se dalo pisati. Do zaključka, da je urednik Croatia Press preobrnjena dejstva uporabil za podporo svojega komentarja, sem prišel na osnovi tega, da g.Mirt pri svojih "nasprotnikih" gg.Ivanoviću, Predavcu, Jukiću ni našel niti ene pozitivne točke, dočim je pri g.Pešlju tega na pretek. Objektivni političen komentator, a zlasti urednik tiskovne agencije, mora biti najprej objektivni do predmeta, ki ga obravnava. Če navaja samo "negativne" točke, od katerih so nekatere celo iz trte zvite, potem njegovo poročanje ni objektivno, da o komentarju niti ne govorim."

SLOVENSKA EMIGRACIJA

G.urednik! - Ob tej priliki se Vam želim najtopleje zahvaliti za redno pošiljanje Vašega lista, ki mi je pomagal v marsičem: v prvi vrsti, da ne pozabim slovensčine, ki sem se je učil v svojih mladih letih, kakor tudi da začutim, da tudi slovenska emigracija gre skozi iste težave, skozi katere gre tudi vsa ostala emigracija iz naše dežele. Z velikim veseljem sem odkril, da se v slovenski emigraciji nahaja tudi skupina okrog tržaškega "Mosta", katero smatram za zares resno pojavo med mlajšimi, o čemer sem pisal tudi v 'Hrvatskem Glasu'. Seveda pa je potrebno na vse gledati s stališča tega, kar se dogaja doma, s čemer, na žalost, vsa naša emigracija nima nobene duhovne zveze. Po vsem opazovanju raz *

Od meseca do meseca:

Pismo iz domovine:

"Na dnevnem redu je sedaj gospodarska reforma, ki jo, kakor sem čital v DELU, ljudstvo "navdušeno sprejema". O tem "navdušenju" ne bi mogel govoriti pač pa o zaprepaščenih potrošnikih in prodajalcih (zadnji pravijo, da jim je že nerodno prodajati). Na primer cena kruha se je na Bledu dvignila od 120 din za kg na 240 din za kg. Na drugih področjih, na pr. v podjetjih, je pa situacija še bolj kritična. Da bi malo zamazali oči, so po prvem šoku malo znižali cene gotovim produktom.

Glavni problem je odpuščanje ljudi iz podjetij. Iz gotovih občin ali "ljudskih skupščin", kot se po najnovejšem imenujejo, so odpustili kar po 30%, pri Zavodu za izgradnjo trga revolucije pa kar 60%. To je sedaj popolnoma ustavljeno in bodo material, ki so ga še imeli na razpolago, razprodali. Med kupci so v glavnem taki kot tov. Maček (predsednik slovenske skupščine -op.S.), ki je kupil veliko bakrene pločevine za svojo vilo. Na CK Slovenije so menda dali dve alternativni, in sicer: ali da odpuste 30% ljudi, ali pa da vsem znižajo plače za 30%. Kot dobri tovariši so se menda odločili za znižanje plač, tovarišija bo pa še ostala skupaj, čeprav njena produktivnost da misliti!

Nekdo iz ljubljanske občine je bil službeno na milanski. Tam se je zanimal za število uslužbencev, ki upravljajo to milijonsko mesto, in je ugotovil, da imajo v Milanu le dva več kot pa občina Bežigrad. (v Ljubljani)

Za železarno (mislim v Varešu) pravijo, da je tako deficitna, da bi bila bilanca boljša, če bi jo zaprli in plačevali vsakemu delavcu 100.000 din na mesec. Da ne govorim o političnih tovarnah kot železarni v Nikšiću!

Razen nekaterih izjem pa imaš pri ljudeh vtis nezainteresiranosti do skrajne mere, kar je povzročilo zatiranje privatne iniciative. Sedaj je velik problem, kam z odpuščenimi ljudmi. "Ljudska oblast" jim odkrito sugerira zaposlitev v Nemčiji - saj bo sedaj vsak državljan dobil nov potni list za dobo 10 let. Kot je nekdanj veljala parola "mladino v tovarne", jo sedaj ženejo nazaj na vas, ki pa propada, ker so doma po prvi paroli ostali le stari.

Moram reči, da ni čutiti nobenega političnega pritiska več. V tem oziru se je dosti spremenilo, pa saj so ljudje v glavnem apatični in se jim še sanja ne, da bi delali kak revolt itd. Vkljub temu pa so bili na poti na Žale (ljubljsko pokopališče-op.S.) po uveljavitvi re-

- * voja doma sem prepričan, da bodo našli pot k svoji sreči najboljši ljudje, ki so tam, kar bo naredilo vse današnje - posebno emigrantske mite - odveč. To je glas, ki ga nesem s seboj v ZDA in katerega bom prenesel na ameriška tla. Posebno mi je žal, da slovenska emigracija ni bila v stanju, da bi bila posrednik med sprtimi nacionalnimi grupacijami. - Z občutki hvaležnosti in s toplimi pozdravi, Vaš vdani BOGDAN RADICA.

DOMAČI GLASOVI O REFORMI

forme plakati z napisom "Pot v socializem". Drugod sem pa videl sežgane oglase na občinskih oglasnih deskah. Nekdo je podstavil vžigalico in je cela vrsta papirja zgorela. In Kidrič (spomenik v Ljubljani-op.S.) je imel štruco kruha pod pazduho. Po Ljubljani pa so se širile naslednje osmrtnice:

GLOBALNO PRETRESENI JAVLJAMO ŽALOSTNO VEST, da je v cvetu mladosti v hudih bolečinah umrla za posledicami gospodarske reforme naša predraga in neporabna

STARA CENA roj. ZLATI ČAS,
vdova po Padlem Standardu.

Pogreb pokojnice bo na dan podražitve na pokopališču sv. Deficita pri Beogradu. - Žalujoči: sestri Plača in Pokojnina, sin Dinar, vnuk Para, boter Dolar in mačha Kopejka. Prosimo tihega preklinjanja!

26. VII. 1965. - Šef sprevoda: Novi Dinar.

Avtor osmrtnice: Skrita Rezerva."

K temu pismu naj dodam še nekaj drugih informacij:
Republiški proračun so znižali za 12% v svrhu varčevanja. Pri tem so črtali izgradnjo nove ljubljanske bolnice - ki je nujno potrebna.

Od 800 registriranih zdravil, ki jih baje izdelujejo v Jugoslaviji, jih sedaj manjka na trgu dobra polovica. Od okroglo istega števila registriranih uvoženih zdravil pa jih je na trgu samo še kakih 40. Manjkajo zdravila za srčne bolnike in za lajšanje bolečin ter vitaminski preparati za otroke. Vitamin C manjka, ker ga izvažajo.

Pomanjkanje gotovih vrst optičnih leč je tako, da mnogo otrok, ki jih potrebuje, ne more slediti pouku v šoli.

Rudnik Trbovlje-Hrastnik grozi z ustavitvijo proizvodnje, ako ne dobi takoj dovolj deviz za nabavo jeklenih podpornikov v tujini. Brez njih je delo smrtno nevarno.

Elektrarne, ki bi morale stopiti v obrat v naslednjih 2 letih, ne bodo sedaj gotove pred 1.1970. Letos bo znašal primanjkljaj eno in pol milijarde kw ur. Primanjkljaj se bo večal z vsakim letom in bo znašal 1.1970 že 8.4 milijard kwh. Med prizadetimi elektrarnami sta tudi Srednja Drava in Trbovlje.

Tekstilna, kovinska in elektroindustrija stagnirajo zaradi pomanjkanja surovin. Vkolikor pa jih je, pa so za 25 do 35% dražje, kar vpliva na cene in možnost prodaje - zlasti v tujini.

Jugoslovanski konzulat bo mogoče tudi povedal, ali je res, da je prišlo do poskusov, da bi družine onih, ki so odšli na delo v tujino, plačevali jugoslovanske davke v tuji valuti? Kakor tudi, ali je res, da morajo oni, ki imajo devizne račune pri jugoslovanskih bankah, plačati kar 500 din za vsak dolar, ki ga hočejo potegniti ven? Trdijo, da je to zato, ker je banka tuje devize na privatnih računih porabila, sedaj pa jih mora kupovati za višjo ceno na račun hraniteljev. Mogoče se bo tov. Pahor potrudil, pa prevedel odgovor v slovenščino. - IVAN STANIČ

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.1.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.4.0	Finska:	10.-	Nemčija:	13.-
Argentina:	500.- (1100.-)	Francija:	12.-	Švedska:	15.-
Avstralija:	1.10.0 (£A 3)	Italija:	2000.-	Urugvaj:	50.- (110.-)
Avstrija:	40.-	Kanada:	3.50 (\$ 7.00)	U.S.A.:	3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Ristolantie 3 A 8, Helsinki, Finska